Bestuurlijke informatieverzorging (BIV); evaluatie van het vak onder alumni

Marlies van Beek en Louis Spoor

SAMENVATTING De auteurs voerden in 2010 onderzoek uit naar de opvattingen van afgestudeerde registeraccountants en registercontrollers over een vak dat in hun beider opleiding een prominente plaats inneemt: bestuurlijke informatieverzorging. Een dergelijk onderzoek is relevant vanuit het perspectief van onderwijskwaliteitsbewaking. Beroepsopleidingen horen immers de opvattingen uit het veld over het verzorgde onderwijs te betrekken in hun kwaliteitssysteem. Vanuit een meer vaktechnisch perspectief is een dergelijke meting ook zinvol in situaties van verandering of aanscherping van leerdoelen. In dit onderzoek blijkt dat afgestudeerden van een aantal instellingen overwegend positief oordelen over het door hen gevolgde onderwijs en de voorgenomen aanscherping van leerdoelen. Daarnaast zijn er ook aandachtspunten en mogelijkheden tot verbetering. De onderzoekers hopen dat de resultaten de binding tussen praktijk, onderwijs en onderzoek op het gebied van BIV/AO versterkt.

RELEVANTIE VOOR DE PRAKTIJK Het onderhavige onderzoek geeft inzicht in de opvattingen van afgestudeerden van enkele onderwijsinstellingen over een hoofdvak in twee beroepsopleidingen. Een dergelijk inzicht is relevant voor de bewaking van de kwaliteit van dit type onderwijs. Het biedt een extra verzekering op de relevantie van door te voeren veranderingen of verschuiving van aandachtsgebieden en onderwerpen binnen en tussen vakken. Het onderzoek zet mogelijk aan tot uitbreiding van dit inzicht naar andere hoofdvakken en bij andere onderwijsinstellingen.

1 Inleiding

Het vak Bestuurlijke Informatieverzorging (BIV, ook wel aangeduid met de benaming Administratieve Organisatie of Inrichtingsleer; in het Engels Accounting Information Systems, AIS) maakt onderdeel uit van de Accountants- en Controllersopleidingen in Nederland. Tot op heden wordt door de hoogleraren en docenten van de opleidingen die dit vak verzorgen periodiek overleg gevoerd en een gezamenlijk schriftelijk tentamen georganiseerd. In 2006 is men middels landelijk overleg onder BIV-hoogleraren gekomen tot een document met de nieuwe eindtermen voor het vak BIV: Eindtermen Bestuurlijke Informatieverzorging (Achterberg e.a., 2006). De verdere uitwerking van deze leerdoelennota heeft in de daarop volgende jaren plaatsgevonden, en in onder andere een brainstormsessie is men gekomen tot de formulering van de specifieke vaardigheden die centraal staan bij het vak BIV.

Om de relevantie van deze geformuleerde vaardigheden te toetsen is besloten om ook de mening van afgestudeerden hierbij te betrekken. Bovendien wordt bij visitatie en accreditatie bij de beoordeling van de 'interne kwaliteitszorg' expliciet geëist dat alumni actief bij de interne kwaliteitszorg van de opleiding worden betrokken (NVAO, december 2010). Zij moeten dan met name een rol spelen bij het beantwoorden van de vraag of het nagestreefde niveau van een opleiding daadwerkelijk is gerealiseerd en voldoet aan de eisen van de functie waarvoor wordt opgeleid. In het kader van de herziening van de leerdoelennota is in 2010 dan ook besloten om een vragenlijst uit te zetten onder afgestudeerden. Vragen die hierbij centraal staan zijn:

- Zijn de door de opleiding geformuleerde leerdoelen van het vak BIV relevant in de huidige beroepspraktijk van de alumni?
- Is het BIV-onderwijs erin geslaagd deze leerdoelen voldoende aan bod te laten komen?
- In algemenere zin: hoe beoordelen alumni de organisatie van het vak BIV?
- Wat is hun oordeel over het schriftelijk tentamen?
- en tot slot: hoe beoordelen zij het nut van het vak nu, in hun huidige beroepspraktijk?

Afgestudeerden is onder andere gevraagd om hun oordeel over de mate waarin dit relevante leerdoelen zijn, en in welke mate het BIV-onderwijs erin slaagt deze leerdoelen te realiseren. In dit artikel wordt een overzicht gegeven van de uitkomsten van dit onderzoek die mede van belang zijn voor de verdere ontwikkeling van het vak.

2 Methode

In juni en juli 2010 zijn afgestudeerde Registeraccountants en Registercontrollers via een digitale Nieuwsbrief

benaderd om een vragenlijst in te vullen via een link naar een digitale vragenlijst. De vragenlijst is opgesteld in samenwerking met de Taakgroep Onderwijsevaluatie & Kwaliteitszorg van het Onderwijscentrum aan de VU. De taakgroep verzorgt door middel van gestandaardiseerde vragenlijsten de onderwijsevaluaties aan de VU (Van Os, 1999), en haar expertise met betrekking tot vragenlijst-constructie en -afname wordt regelmatig ingezet voor Institutional Research aan de VU (waaronder de Nationale Studenten Enquête, alumni-onderzoek, exit-onderzoek e.d.).
In de vragenlijst aan afgestudeerde Registeraccountants en -controllers zijn vragen gesteld over inhoudelijke aspecten van het vak BIV (waaronder de relevantie van verschillende onderdelen), de organisatie van het vak (o.a. de kwaliteit van colleges), over het schriftelijk tentamen (m.b.t. de kwaliteit van de vraagstukken en de moeilijkheidsgraad) en over de algemene indruk van het vak (waaronder het nut van het vak voor de praktijk). De waardering voor specifieke aspecten kon uitgedrukt worden op een 5-punt Likert schaal van zeer goed/zeer eens (score 5) tot zeer slecht/zeer oneens (score 1). Voor de gehele vragenlijst, zie bijlage 1. Daarnaast zijn er open vragen gesteld over sterke en zwakke punten van het vak en de alumni is gevraagd naar eventuele suggesties voor verbetering.
De kwantitatieve gegevens zijn opgenomen in een frequentietabel (tabel 1) met daarin de gemiddelde scores, de spreiding (standaarddeviatie) en het aantal respondenten (n). De beschrijving van de resultaten is in beginsel gebaseerd op de gemiddelde scores per vraag en voor een verdere nuancering is indien van toepassing gekeken naar de eventueel toegevoegde opmerkingen van respondenten en hun antwoorden op de open vragen.
Aanvullend op deze gegevens is een aantal vergelijkingen gemaakt tussen gemiddelden van verschillende groepen respondenten (T-toets voor gemiddelden). Er is gekeken of er significante verschillen zijn voor de gemiddelde waardering van het vak BIV tussen:

- afgestudeerden van de VU, van de UvA en van de EUR;
- respondenten die voor 2005 en die na 2005 zijn afgestudeerd (aangezien de manier van toetsen toen herzien is);
- de accountants en controllers.

3 Resultaten

In totaal hebben 353 alumni van de circa 4.060 benaderde alumni de vragenlijst *volledig* ingevuld, wat een responspercentage van 8,7 % oplevert. Zoals tabel 1 laat zien, hebben sommige vragen een hogere respons vanwege het niet ongebruikelijke feit dat sommige respondenten alleen het eerste deel van de vragenlijst hebben ingevuld.

In eerste instantie is de nieuwsbrief van het Koninklijk NIVRA als medium gehanteerd om de vragenlijst uit te zetten en later is de suggestie opgepakt om de nieuwsbrief naar afgestudeerden van de RA- en RC-opleidingen te sturen. Dat verzoek is aan alle betrokkenen gedaan, maar slechts een aantal hebben daaraan echt invulling gegeven. Zo blijken Nyenrode, RUG en Maastricht de vragenlijst niet te hebben uitgezet onder afgestudeerden, wat ook terug te zien is in de onderzoeksresultaten.
Wat betreft de achtergrond van de respondenten (zie bijlage 2, tabel 2): ongeveer 54 procent van de respondenten heeft de opleiding Registercontroller gevolgd en 43 procent de opleiding voor Registeraccountant. Respondenten komen voor het grootste deel van de VU (41%), maar ook van de UvA (24%) en de Erasmus Universiteit (21%), of overige instellingen (14%).Van de respondenten is bijna de helft in 2005 of later afgestudeerd. Ongeveer 20 procent tussen 2000 en 2004, en de rest (33%) is voor 2000 afgestudeerd.
Voor de interpretatie van de scores in de frequentietabel (tabel 1) geldt het volgende. In de praktijk moet bij dit type vragen de vuistregel worden aangehouden dat een gemiddelde score onder de drie een ernstig probleem aangeeft, *een gemiddelde score in de buurt van de drie beslist niet positief moet worden uitgelegd,* en dat pas van redelijke tevredenheid kan worden gesproken bij een gemiddelde omstreeks $3^1/_2$. Echt tevreden is men omstreeks een gemiddelde van vier of hoger (Van Os, 1999).
Het gebied tussen 3 en $3^1/_2$ vertegenwoordigt dus een soort 'grijze' regio die zorgelijker moet worden beoordeeld naarmate men dichter bij de drie komt. Dikwijls bestaat de neiging om een score van drie als het ware te transponeren naar het rapportcijfer zes, en daaraan de conclusie te verbinden dat het weliswaar niet goed is maar wel voldoende. Benadrukt wordt hier dat een dergelijke gedachtegang onjuist is: een gemiddelde van drie is min of meer letterlijk *niet gunstig*. In tabel 1 zijn om die reden de gemiddelde scores boven de 4 vetgedrukt en die onder de $3^1/_2$ gearceerd.

Het oordeel over de inhoud van het vak (vraag 6 t/m 23)

De alumni die de vragenlijst hebben ingevuld zijn over het algemeen (zeer) positief over de relevantie van de verschillende aspecten van het vak. Met name aspecten als het kunnen analyseren van situaties uit de praktijk vanuit BIV-gezichtspunt (zie tabel 1, vraag 6), het kunnen filteren van informatie (vraag 7) en het toepassen van kennis in concrete situaties (vraag 8) worden als zeer relevant beoordeeld.
Men is ook tevreden over de mate waarin deze aspecten, maar ook andere, aan bod zijn gekomen tijdens het vak (vraag 15 t/m 22). Uitzondering hierbij is het aspect: kunnen ontsluiten van kennis (je weg kunnen vinden in de actuele ontwikkelingen van het vakgebied (vraag 23)). Respondenten geven aan dit een redelijk relevant aspect te vinden, maar geven tegelijkertijd aan dat dit aspect in het

Tabel 1 **Frequentietabel**

	–	–	+/–	+	++	n	gem.	st.dev.
Oordeel inhoud vak: ***zeer irrelevant - zeer relevant***	%	%	%	%	%			
6. Situaties uit de praktijk kunnen analyseren vanuit BIV-gezichtspunt	6,1	2,4	5,8	29,1	56,6	378	4,28	1,09
7. Kunnen filteren van informatie	6,4	3,4	6,4	30,8	53,1	377	4,21	1,12
8. Kennis toepassen in concrete situaties	5,0	5,0	6,9	36,1	46,9	377	4,15	1,08
9. Kunnen objectiveren van gegevens	4,0	6,4	10,9	37,7	41,1	377	4,06	1,06
10. Tot een synthese kunnen komen	6,1	4,5	8,6	35,6	45,2	374	4,09	1,13
11. Kunnen creëren van stelsel van "internal controls"	5,9	5,9	13,7	29,3	45,2	372	4,02	1,17
12. Vanuit casus inlevingsvermogen in praktijk ontwikkelen	4,0	9,0	13,8	41,0	32,3	378	3,89	1,08
13. Logisch geordend verhaal kunnen schrijven	4,8	8,2	15,6	35,4	36,0	378	3,90	1,12
14. Kunnen ontsluiten van kennis	4,0	9,5	22,8	39,3	24,4	377	3,71	1,06
Voldoende aan bod in het vak: ***zeer weinig - zeer veel***								
15. Situaties uit de praktijk kunnen analyseren vanuit BIV-gezichtspunt	1,1	7,0	14,9	47,0	30,0	370	3,98	0,91
16. Kunnen filteren van informatie	1,4	8,4	17,6	53,0	19,7	370	3,81	0,89
17. Kennis toepassen in concrete situaties	1,6	11,4	17,3	52,7	17,0	370	3,72	0,93
18. Kunnen objectiveren van gegevens	1,4	8,4	21,1	51,1	18,1	370	3,76	0,89
19. Tot een synthese kunnen komen	1,1	10,1	22,6	46,7	19,6	368	3,74	0,92
20. Kunnen creëren van stelsel van "internal controls"	1,9	10,5	15,7	36,5	35,4	370	3,93	1,05
21. Vanuit casus inlevingsvermogen in praktijk ontwikkelen	2,4	11,1	23,0	42,4	21,1	370	3,69	1,00
22. Logisch geordend verhaal kunnen schrijven	2,7	8,7	17,3	43,9	27,4	369	3,85	1,01
23. Kunnen ontsluiten van kennis	4,6	15,4	33,2	37,3	9,5	370	3,32	1,00
N=						378		

	–	–	+/–	+	++	n	gem.	st.dev.
Oordeel over de organisatie van het vak ***(zeer oneens - zeer eens)***	%	%	%	%	%			
26. Voldoende hoorcolleges	0,6	5,2	11,5	50,1	32,7	349	4,09	0,83
27. Hoorcolleges inhoudelijk van goede kwaliteit	1,1	8,6	20,4	43,4	26,4	348	3,85	0,95
28. Voldoende werkcolleges/ practica	1,1	5,7	8,8	40,3	44,0	352	4,20	0,90
29. Werkcolleges/ practica van goede kwaliteit	1,4	9,1	17,4	40,3	31,7	350	3,92	0,99
30. Discussies in werkcolleges/ practica nuttig	1,1	11,1	18,5	43,5	25,9	352	3,82	0,98
31. Docent bekwaam als discussieleider in werkcollege/ practicum	2,3	6,5	19,5	37,4	34,3	353	3,95	1,00
32. Gebruikte cases van goede kwaliteit	2,8	8,2	23,7	43,2	22,0	354	3,73	0,99
33. Individuele feedback op uitwerkingen cases nuttig	4,8	14,0	19,4	36,8	25,1	351	3,63	1,14
N=						354		

	–	–	+/–	+	++	n	gem.	st.dev.
Oordeel over het schriftelijk tentamen ***(zeer oneens - zeer eens)***	%	%	%	%	%			
36. Aantal vraagstukken voldoende	0,3	6,3	17,0	46,8	29,6	348	3,99	0,86
37. Vraagstukken van goede kwaliteit	0,9	5,7	20,9	51,9	20,6	349	3,86	0,84
38. Vraagstelling "beschrijf de BIV" relevant	1,2	8,1	21,7	44,9	24,1	345	3,83	0,93
39. Specifieke vragen bij casus onderdelen van het vakgebied relevant	0,6	4,8	26,8	48,5	19,3	336	3,81	0,82
40. Specifieke vragen duidelijk	1,2	7,7	28,3	45,5	17,3	336	3,70	0,89
41. Moeilijkheidsgraad tentamen	0,6	8,1	30,7	44,4	16,1	322	3,67	0,86
N=						349		

	–	–	+/–	+	++	n	gem.	st.dev.
Algemene indruk van het vak ***(zeer oneens - zeer eens)***	%	%	%	%	%			
42. BIV nuttig als onderdeel van de opleiding	0,8	1,7	5,1	29,2	63,2	353	4,52	0,75
43. Nuttig voor mijn ontwikkeling in de praktijk	1,4	4,2	4,2	31,4	58,6	353	4,42	0,87
44. Nuttig voor mijn huidige functie	1,7	4,0	8,0	32,4	54,0	352	4,33	0,91
N=						353		

vak niet voldoende aan bod is gekomen. Ook uit de antwoorden op de open vragen blijkt dat men meer behoefte had aan een relatie met de praktijk.

Het oordeel over de organisatie van het vak (tabel 1: vraag 26 t/m 33)

Over het algemeen zijn de respondenten (zeer) tevreden over de organisatie van het vak. Het aantal hoorcolleges en werkcolleges/practica wordt zeer positief gewaardeerd alsook de kwaliteit ervan (vraag 36 en 37). Wat betreft de werkcolleges/practica geeft men aan de gebruikte cases van goede kwaliteit te vinden en de docent bekwaam als discussieleider. Redelijk positief, maar wat minder dan de andere aspecten, is men over het nut van de individuele feedback op uitwerkingen van de cases (vraag 33). Ook uit de antwoorden op vraag 46, blijkt dat men over de feedback niet altijd tevreden was.

Ook wordt het strakke format, de gestandaardiseerde manier van het schrijven van de opdrachten, door sommige respondenten als bezwaarlijk genoemd. Er zou zo te veel aandacht gaan naar de manier waarop, dan naar de denkprocessen. Uit de antwoorden op de open vragen blijkt verder dat men het een pittig vak vond, qua hoeveelheid studiestof en tijdsinvestering.

Uitkomsten met betrekking tot het oordeel over het schriftelijk tentamen (vraag 36 t/m 41)

Over het algemeen is men (redelijk) tevreden over het schriftelijk tentamen. Respondenten geven aan (zeer) tevreden te zijn over het aantal vraagstukken, en de kwaliteit en de relevantie ervan. Redelijk tevreden is men over de duidelijkheid van de specifieke vragen en de moeilijkheidsgraad van het tentamen.

Ook uit de antwoorden op de (open) vraag 49, over suggesties m.b.t. de wijze van toetsing, blijkt dat men aardig tevreden is over de inhoud van het tentamen. Echter, uit dezelfde antwoorden blijkt ook dat men nog wel wat heeft aan te merken op de vorm en de duur van het tentamen. Zo geven sommige respondenten aan dat het te veel schrijfwerk was en dat het (wellicht mede daarom) te lang was.

Algemene indruk over het nut van het vak (vraag 42 t/m 44)

De scores zijn op deze vragen het hoogst. De alumni geven aan het vak zeer nuttig te vinden. Zowel als onderdeel van de opleiding, maar ook voor de ontwikkeling in de praktijk en voor de huidige functie. Ook uit het toegevoegd commentaar van respondenten blijkt dat zij het nut van het vak hoog waarderen.

Uit de overige opmerkingen, maar ook uit de vele sterke punten die genoemd worden bij (open) vraag 45 blijkt dat deze afgestudeerden positief terugkijken op het vak Bestuurlijke Informatieverzorging. Deze alumni hechten over het algemeen grote waarde aan het vak, wat ook blijkt uit de vele suggesties die gedaan worden.

Vergelijkingen afgestudeerden van de VU, de UvA en de EUR

Zoals tabel 3 laat zien, is tussen alumni van de VU en alumni van de UvA alleen een verschil gevonden in de waardering van de hoorcolleges (het aantal hoorcolleges en de inhoud ervan). Alumni van de VU waarderen deze hoorcolleges significant hoger.

In een vergelijking tussen alumni van de VU en alumni van de EUR blijkt het volgende: de waardering voor het vak BIV van alumni aan de EUR is voor de relevantie van twee competenties (vraag 10 en vraag 12) significant hoger dan de alumni aan de VU. Daarentegen scoort de waardering van de inhoud van de hoorcolleges (vraag 27) aan de VU significant hoger dan die van de alumni aan de EUR. Verder waarderen alumni van de VU het nut van het vak (zowel als onderdeel van de opleiding (vraag 42) als voor de ontwikkeling in de praktijk (vraag 43)) significant hoger dan de alumni van de EUR.

Een vergelijking tussen de gemiddelde vraagscores van UvA met de EUR levert nauwelijks verschillen op, behalve

Tabel 3 Significante verschillen in gemiddelde scores tussen instellingen VU, UvA, EUR

	st.dev.	n	gem.VU	gem.UvA	n	st.dev.
26. Voldoende hoorcolleges	0,73	149	4.21*	3.88	75	0,96
27. Hoorcolleges inhoudelijk van goede kwaliteit	0,86	149	4.03*	3.75	73	1,00
	st.dev.	**n**	**gem.VU**	**gem.EUR**	**n**	**st.dev.**
10. (relevantie) Tot een synthese komen	1,18	147	3.96	4.29*	73	0,95
12. (relevantie) Vanuit casus inlevingsvermogen in praktijk ontwikkelen	1,07	149	3.77	4.11*	73	0,99
27. Hoorcolleges inhoudelijk van goede kwaliteit	0,86	149	4.03*	3.68	73	0,98
42. BIV nuttig als onderdeel van de opleiding	0,60	149	4.64*	4.34	73	0,79
43. Vak nuttig voor mijn ontwikkeling in de praktijk	0,66	149	4.56*	4.22	73	0,92
	st.dev.	**n**	**gem.VU**	**gem.EUR**	**n**	**st.dev.**
11. (relevantie) Kunnen creëren van stelsel van 'internal controls'	1,26	78	3.85	4.22*	72	1,00

* = significant (t-toets, $p < 0,05$)

dan dat vraag 11, over relevantie van een competentie, significant hoger scoort bij de EUR.

Vergelijking respondenten die voor en die na 2005 zijn afgestudeerd

Er zijn geen significante verschillen gevonden tussen de groep respondenten die voor 2005 (n = 143) en die na 2005 (n = 179) is afgestudeerd voor de waardering van het vak BIV in het algemeen, of voor die van het schriftelijk tentamen in het bijzonder.

Vergelijking tussen accountants en controllers

Tabel 4 laat zien dat er enkele significante verschillen in gemiddelde scores zijn tussen de groep accountants en de groep controllers: hoewel de gemiddelde scores bij beide groepen absoluut gezien hoog zijn op vraag 8, 10 en 14 (over de relevantie van een aantal specifieke competenties), scoren deze vragen significant hoger onder de groep accountants.

Met andere woorden, de groep accountants acht de competenties 'Kennis toepassen in concrete situaties', 'Tot een synthese kunnen komen' en (voornamelijk) 'Kunnen ontsluiten van kennis', relevanter dan de groep controllers.
Met betrekking tot de tevredenheid over de mate waarin de competenties aan bod kwamen in het vak, scoren vraag 15 (Situaties uit de praktijk kunnen analyseren vanuit BIV-gezichtspunt), vraag 18 (Kunnen objectiveren van gegevens) en vraag 20 (Kunnen creëren van stelsel van 'internal controls') hoger onder de controllers.
Verder valt op dat relatief veel aspecten met betrekking tot de organisatie van het vak BIV (vraag 26, 27, 29, 31 en 33) significant hoger gewaardeerd worden door controllers dan accountants. Voor vraag 33, over het nut van individuele feedback op de uitwerkingen van cases, zijn de controllers absoluut gezien (redelijk) tevreden, terwijl de accountants hierover maar matig tevreden zijn. Als laatste zijn de controllers positiever over de duidelijkheid van de specifieke vragen tijdens het tentamen dan de accountants.

Tabel 4 Significante verschillen in gemiddelde scores tussen Accountants en Controllers

Vraag	Afgeronde opleiding	n	Gemiddelde	st.dev.
8. Kennis toepassen in concrete situaties	controller	195	4.06	1.108
	accountant	146	4.32*	.981
10. Tot een synthese kunnen komen	controller	191	3.99	1.156
	accountant	146	4.25*	1.049
14. Kunnen ontsluiten van kennis	controller	194	3.53	1.083
	accountant	146	3.94*	.948
15. Situaties uit de praktijk kunnen analyseren	controller	195	4.09*	.860
	accountant	147	3.89	.937
18. Kunnen objectiveren van gegevens	controller	195	3.87*	.890
	accountant	147	3.66	.872
20. Kunnen creëren van stelsel van 'internal controls'	controller	195	4.10*	1.003
	accountant	147	3.76	1.094
26. Voldoende hoorcolleges	controller	193	4.23*	.790
	accountant	144	3.92	.857
27. Hoorcolleges inhoudelijk van goede kwaliteit	controller	193	4.00*	.952
	accountant	143	3.66	.911
29. Werkcolleges/practica van goede kwaliteit	controller	193	4.06*	.969
	accountant	145	3.77	.986
30. Discussies in werkcolleges/practica nuttig	controller	194	3.93*	.933
	accountant	146	3.71	1.032
31. Docent bekwaam als discussieleider	controller	194	4.13*	.970
	accountant	147	3.73	.997
32. Gebruikte cases van goede kwaliteit	controller	195	3.83*	1.004
	accountant	147	3.61	.968
33. Individuele feedback op cases nuttig	controller	194	3.91*	1.081
	accountant	145	3.28	1.129
40. Specifieke vragen (tentamen) duidelijk	controller	186	3.82*	.836
	accountant	139	3.53	.919

** = significant (t-toets, $p < 0,05$)*

4 Conclusie en discussie

In totaal hebben 353 alumni van de 4.060 de vragenlijst ingevuld, wat een responspercentage van 8,7 procent heeft opgeleverd. Deze 4.060 is een schatting van het maximaal aantal alumni dat via email bereikt is (op basis van de adressenbestanden van de verschillende instellingen), waarbij de mogelijkheid bestaat dat in praktijk (veel) minder alumni de email hebben ontvangen en/of gelezen.

De vraag is of deze respons hoog genoeg is om betrouwbare resultaten te krijgen. Nulty (2007) geeft in dit verband aan dat bij 2000 deelnemers een respons van 26 studenten (responspercentage 1%) gehaald zou moeten worden om betrouwbare uitspraken te kunnen doen. Het mag duidelijk zijn dat in dit onderzoek met een respons van 353 van de 4.060 (8,7%) dit aantal ruimschoots gehaald wordt. Cook et al. (2000) vestigen er in dit verband de aandacht op dat niet zozeer een hoge respons van belang is, als wel de representativiteit van de respondenten. Ook met erg lage responspercentages zijn immers nauwkeurige voorspellingen te doen (ze geven een voorbeeld uit de Amerikaanse verkiezingen van een respons van 0,000013 procent op de totale populatie; o.c.: p. 821). Naarmate het aantal respondenten in absolute zin kleiner is, wordt de kans op een niet-representatieve sample echter groter.

Aangezien een aantal instellingen niet heeft deelgenomen aan het onderzoek (de vragenlijst is niet verspreid) kunnen de resultaten niet met zekerheid representatief worden geacht voor alle alumni van het vak BIV in Nederland. Echter, de uitspraken kunnen, gezien bovenstaande, als representatief gezien worden voor alle alumni van de VU, de UvA en de EUR.

Uit de resultaten van dit onderzoek kan geconcludeerd worden dat:

- de door de opleiding geformuleerde leerdoelen/competenties relevant zijn voor de huidige beroepspraktijk van deze alumni (waarbij een aantal competenties relevanter blijken te zijn voor accountants dan voor controllers);
- het BIV-onderwijs erin geslaagd lijkt te zijn deze leerdoelen voldoende aan bod te hebben laten komen (hoewel ook werd aangegeven dat meer behoefte is aan een relatie met de praktijk);
- deze alumni tevreden zijn over de organisatie van het vak BIV (waarbij het nut van individuele feedback op de uitwerkingen van cases aandacht vraagt);
- het schriftelijk tentamen (redelijk) positief gewaardeerd wordt (waarbij het papieren tentamen, met veel schrijfwerk, aandacht vraagt);
- het nut van het vak BIV voor de praktijk en de huidige functie van de alumni zeer hoog gewaardeerd wordt.

De volgende implicaties met betrekking tot de inhoud en werkwijze van het vak BIV in controllers- en accountantsopleidingen kunnen geformuleerd worden:

- houd vast aan de eisen die gesteld worden aan de borging van de kwaliteit van bestuurlijke informatie en aan de mate waarin cursisten over methoden, technieken en technologie beschikken om die borging aan te kunnen brengen c.q. te kunnen beoordelen;
- zorg voor (verbetering van) de praktijkaansluiting van de leerstof en leermethode door aandacht te (blijven) besteden aan actuele en praktijkgerelateerde cases waarbij zowel ontwerp als beoordeling als vaardigheid aan de orde zijn;
- sluit bij de vormgeving van het onderwijs zo dicht mogelijk aan op de moderne mogelijkheden van ICT om te oefenen, te beoordelen en feedback te geven.

Wat betreft de enkele verschillen in waardering op instellingsniveau (VU, UvA en EUR) is het complex hiervoor verklaringen te formuleren. Een mogelijke verklaring voor de gemiddeld hogere waardering van de hoorcolleges aan de VU kan te maken hebben met *sociale wenselijkheid* in de antwoorden (De Zeeuw, 1984). De respondent probeert dan het antwoord te geven waarvan hij denkt dat de onderzoeker dat graag horen wil, of waarvan hij denkt dat het sociaal meer aanvaardbaar is dan het werkelijke antwoord. In dit geval kan het een rol gespeeld hebben omdat de alumni van de VU in de uitnodiging voor het invullen van de vragenlijst de naam van de heer Spoor, van de VU, hebben gelezen.

Anderzijds kan niet uitgesloten worden dat deze alumni inderdaad positiever zijn over de hoorcolleges, aangezien bij de link naar de vragenlijst uitdrukkelijk is vermeld dat de vragenlijst anoniem wordt verwerkt. Bovendien hebben de alumni, anders dan studenten, geen direct contact meer met de opleiding of de hoorcollegedocent. Een ander argument voor het serieus nemen van deze tevredenheid is dat de antwoorden niet *uitsluitend* positief zijn; respondenten hebben wel degelijk van de gelegenheid gebruik gemaakt om kritiek te geven op bepaalde aspecten van het onderwijs (ook terug te zien in de toegevoegde opmerkingen en in de antwoorden op de open vragen).

De verschillen tussen de controllers en accountants op de gemiddelde waardering van bepaalde aspecten van het vak BIV zoals de relevantie van de competenties: 'Kennis toepassen in concrete situaties', 'Tot een synthese kunnen komen" en (voornamelijk) "Kunnen ontsluiten van kennis' wekken geen verbazing. Immers, deze verschillen kunnen (deels) in het taakveld van de betrokkenen gezocht worden. Zo zijn controllers meer bezig met implementatie en beheer, en accountants veel meer met beoordeling van situaties, waardoor zij de hiervoor genoemde competenties waarschijnlijk ook relevanter achten. Uiteraard is het ook afhankelijk van de huidige beroepspraktijk (zie tabel 2 in de bijlage; achtergrond respondenten) of eerder geleerde competenties al dan niet relevant zijn.Voor wat betreft de verschillen tussen accountants en controllers in de

waardering met betrekking tot de organisatie van het vak, lijken de verklaringen gezocht te moeten worden in verschillen in organisatie per opleiding en per instelling. Hoewel er nauwelijks significante verschillen gevonden zijn betreffende de waardering van de organisatie van het vak tussen de instellingen (VU, UvA, EUR) in het algemeen, kan het wel zijn dat dit voor de subgroepen, accountants en controllers, per opleiding geldt. Het zou interessant zijn hier in vervolgonderzoek aandacht aan te besteden.
Tenslotte zijn de verschillen tussen controllers en accountants voor de waardering van het nut van feedback op uitwerking van cases, maar ook voor de waardering van de duidelijkheid van de tentamenvragen, opmerkelijk: afgestudeerde accountants zijn over beide aspecten minder tevreden dan afgestudeerde controllers. Het vinden van een verklaring voor de verschillen op deze toch niet onbelangrijke aspecten van het vak BIV, verdient zeker de aandacht. Wellicht kan voor verschillen in de waardering van een aantal onderwijsaspecten ook een verklaring gezocht worden in de verschillen tussen de instroomeisen voor accountants danwel controllers. Zo moet men voor de controllersopleiding tenminste twee jaar relevante praktijkervaring hebben en kunnen studenten controlling de opleiding alleen volgen als hun werkgever hen ziet als 'high potential'. Daar staat tegenover dat studenten accountancy vooraf geen praktijkervaring hoeven te hebben en dat zij de opleiding moeten doen als zij in hun werkpraktijk actief willen blijven. Een en ander zou effect kunnen hebben op de studiemotivatie en de wijze waarop zij de studie beleven ofwel verwachtingen van de opleiding hebben. Mogelijk stellen studenten controlling ook hogere eisen aan hun opleiding (al blijkt dat niet direct uit deze onderzoeksresultaten).
Uit de resultaten blijkt verder dat er geen verschil in waardering is gevonden tussen alumni die voor 2005 en alumni die na 2005 zijn afgestudeerd. Vanaf 2005 is er vanwege het examenbureau registeraccountants geen verplicht landelijk examen meer voorgeschreven. De opleidingen organiseren vanaf dat jaar vrijwillig een gezamenlijk examen van twee vraagstukken. De tekst van de cases gebruiken vrijwel alle opleidingen, de vraagstelling wordt door opleidingen soms aangepast. Positief is dat deze verandering naar het schijnt niet geleid heeft tot verschillen in waardering en belangrijker, dat de waardering over de kwaliteit van het schriftelijk tentamen nog steeds positief is.

De onderzoeksresultaten en de suggesties van alumni bieden hiermee een palet aan mogelijkheden om het vak BIV niet alleen te verbeteren op algemene aspecten als inhoud en organisatie, maar ook om de relatie tussen wetenschap en praktijk te versterken. ■

Drs. M.E. van Beek is werkzaam bij de Taakgroep Onderwijsevaluatie en Kwaliteitszorg van het Onderwijscentrum VU. Vanuit deze functie verzorgt zij o.a. de opzet en rapportage van onderwijsevaluaties (currriculumevaluaties, alumni-onderzoek, e.d.) en biedt zij ondersteuning aan opleidingen bij het traject naar (her) accreditatie, middels het meelezen van zelfstudies, het organiseren van proefvisitaties en het uitvoeren van Quickscans. Daarnaast is zij als toetsexpert betrokken bij de kwaliteitszorg omtrent toetsing en beoordeling aan de VU.

L.L. Spoor RA is in de dagelijkse praktijk werkzaam als programmamanager EMFC opleiding aan de Vrije Universiteit te Amsterdam. Daarnaast is hij docent Accounting Information Systems en Risk Management & Internal Control bij dezelfde opleiding. Hij is daarnaast ook voorzitter van de commissie vraagstukken landelijk tentamen BIV/AO.

Bijlage 1 De vragenlijst

Hieronder staan de vragen (zonder opmaak) die in de digitale vragenlijst in eXamine zijn opgenomen

1. Welke van de volgende beroepsopleidingen heeft u met succes afgerond?
2. In welk jaar bent u afgestudeerd?
3. Aan welke universiteit heeft u het vak Bestuurlijke Informatieverzorging gevolgd?
4. Aan welke universiteit heeft u deelgenomen aan het tentamen Bestuurlijke Informatieverzorging?
5. Welke functie oefent u thans uit?

Wilt u aangeven of u onderstaande competenties relevant acht voor uw functie? (5 puntsschaal: zeer irrelevant, tamelijk irrelevant, neutraal, tamelijk relevant, zeer relevant)

6. Situaties uit de praktijk kunnen analyseren vanuit een BIV-gezichtspunt
7. Kunnen filteren van informatie (uit een situatie de kern kunnen halen)
8. Beschikbare kennis kunnen toepassen in concrete situaties
9. Kunnen objectiveren van gegevens (uit een specifieke situatiebeschrijving het algemene kunnen afleiden

10. Tot een synthese kunnen komen (het komen tot een heldere conclusie op basis van een beoordeling)
11. Kunnen creëren van een stelsel van 'internal controls' over 'financial reporting'
12. Vanuit een gegeven casus inlevingsvermogen in de praktijk ontwikkelen
13. Een logisch geordend verhaal kunnen schrijven

Kunt u van deze competenties ook aangeven of ze voldoende onderdeel uit maakte van het vak BIV dat u heeft gevolgd
14. Kunnen ontsluiten van kennis (je weg kunnen vinden in de actuele ontwikkelingen in het vakgebied)
15. Situaties uit de praktijk kunnen analyseren vanuit een BIV gezichtspunt
16. Kunnen filteren van informatie (uit een situatie de kern kunnen halen)
17. Beschikbare kennis kunnen toepassen in concrete situaties
18. Kunnen objectiveren van gegevens (uit een specifieke situatiebeschrijving het algemene kunnen afleiden
19. Tot een synthese kunnen komen (het komen tot een heldere conclusie op basis van een beoordeling)
20. Kunnen creëren van een stelsel van 'internal controls' over 'financial reporting'
21. Vanuit een gegeven casus inlevingsvermogen in de praktijk ontwikkelen
22. Een logisch geordend verhaal kunnen schrijven
23. Kunnen ontsluiten van kennis (je weg kunnen vinden in de actuele ontwikkelingen op het vakgebied)
24. In hoeverre sloot het vak Bestuurlijke Informatieverzorging inhoudelijk aan op uw werkzaamheden
25. Welke onderwerpen heeft u indertijd binnen het vak gemist?

Stellingen omtrent de organisatie van het vak (5 puntsschaal: zeer oneens, oneens, neutraal, tamelijk eens, zeer eens)
26. Er was sprake van voldoende hoorcolleges
27. De hoorcolleges waren inhoudelijk van goede kwaliteit
28. Er was sprake van voldoende werkcolleges/ practica
29. De werkcolleges/practica waren van goede kwaliteit
30. De discussies in de werkcolleges/practica waren nuttig
31. De docent was bekwaam in zijn rol als discussieleider tijdens het werkcollege/practicum
32. De gebruikte cases waren van goede kwaliteit
33. De individuele feedback op de uitwerkingen van de cases was nuttig
34. Heeft u deelgenomen aan een landelijk georganiseerd tentamen Bestuurlijke Informatieverzorging?
35. Uit hoeveel vraagstukken bestond het landelijk tentamen dat u gemaakt heeft?

Stellingen met betrekking tot het landelijk tentamen (5 puntsschaal)
36. Het aantal vraagstukken was voldoende
37. De vraagstukken waren van goede kwaliteit
38. De vraagstelling bij het vraagstuk 'beschrijf de Bestuurlijke Informatieverzorging' was relevant
39. De specifieke vragen bij een casus over de onderdelen van het vakgebied waren relevant
40. De specifieke vragen waren duidelijk
41. De moeilijkheidsgraad van het tentamen

Stellingen m.b.t. het nut van het vak (5 puntsschaal)
42. Het destijds gevolgde vak Bestuurlijke Informatieverzorging was nuttig als onderdeel van de opleiding
43. Het gevolgde vak was nuttig voor mijn ontwikkeling in de praktijk
44. Het gevolgde vak was nuttig voor mijn huidige functie

Open vragen:
45. Wat zijn volgens u sterke punten geweest in het onderwijs van het vak Bestuurlijke Informatieverzorging
46. Wat zijn volgens u zwakke punten geweest in het onderwijs van het vak Bestuurlijke Informatieverzorging
47. Hieronder is ruimte voor suggesties m.b.t. de inhoud van het vak:
48. Hieronder is ruimte voor suggesties m.b.t. de organisatie van het vak:
49. Hieronder is ruimte voor suggesties m.b.t. de wijze van toetsing van het vak:
50. Overige opmerkingen/ toelichting op uw antwoorden

Bijlage 2

Tabel 2 Achtergrond respondenten:

1. Welke opleiding afgerond	n	%
Registercontroller	204	53.83
Register Accountant	164	43.27
Register EDP Auditor	11	2.90
Register Operational Auditor	0	0
Totaal	379	100

2. Jaar van afstuderen	n	%
voor 1990	42	11.08
1990-1994	27	7.12
1995-1999	58	15.30
2000-2004	75	19.79
2005-2010	177	46.70
Totaal	379	100

3. Waar vak BIV gevolgd					
	n	%		n	%
VU	155	40.90	RUG	9	2.37
UvA	91	24.01	UMIO	1	0.26
UM	0	0	UvT	22	5.8
EUR	78	20.58	Nyenrode	23	6.07
Totaal				379	100

4. Waar tentamen BIV					
	n	%		n	%
VU	152	40.11	RUG	9	2.37
UvA	90	23.75	UMIO	2	0.53
UM	1	0.26	UvT	24	6.33
EUR	77	20.32	Nyenrode	24	6.33
Totaal				379	100

5. Huidige functie					
	n	%		n	%
Financieel manager	58	15.30	Administratieve dienstverl.	2	0.53
Externe controlepraktijk	66	17.41	Anders	55	14.51
Interne controlepraktijk	26	6.86			
Totaal				379	100

34. Deelname landelijk georganiseerd tentamen		
	n	%
ja	315	89.49
nee	37	10.51
Totaal	352	100

35. Aantal vraagstukken tentamen		
#vrgn.	n	%
2	149	47.91
3	111	35.69
4	51	16.39
Totaal	311	100

Literatuur

- Achterberg, K, J. Emanuels, P. van Kessel, F. de Koning, O. van Leeuwen, L. Spoor en E. Vaassen (2006),. Eindtermen Bestuurlijke Informatieverzorging (Accounting Information Systems).
- Achterberg, K, e.a. (2008/2010), Deelrapport eindtermen CEA, versie 2008, update 2010/0.2
- Cook, C., F. Heath F. &en R.L. Thompson (2000), A meta-analysis of response rates in web or internet-based surveys, *Educational & Psychological Measurement*, vol. 60, pp. 821-836.
- Nulty, D. N. (2007), The adequacy of response rates to online and paper surveys: what can be done? *Assessment & Evaluation in Higher Education*, vol. 33, pp. 301-314.
- NVAO (Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie) (2010), Beoordelingskaders accreditatiestelsel hoger onderwijs; zie: www.nvao.net/page/downloads/DEFINITIEVE_KADERS_6_DEC_2010.pdf.
- Os, W. van (1999), *Bruikbaarheid en effectiviteit van studentenoordelen over het onderwijs*, Amsterdam: Academisch proefschrift Vrije Universiteit.
- Zeeuw J. de (1984), Inleiding in de psychodiagnostiek. Het psychologische testonderzoek, Lisse: Swets & Zeitlinger.